

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 75 Yıl: 2020 & Volume: 13 Issue: 75 Year: 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ELİF ABDÂL HİKÂYESİ ELİF ABDAL STORY

M. Esat HARMANCI*

Öz

Melamet doktrinli tipler, Osmanlı edebi metinleri için renkli motiflerdir. *Elif Abdal* anlatısı, 16. Yüzyılda İran coğrafyasında ortaya çıkmış bir budala derviş hikâyesidir. İlk kez İranlı şair *Zuhûrî*'nin yazdığı bu anlatı, 17. yüzyıl sonunda ve 20. Yüzyıl başında iki çeviri ile Türkçeye kazandırılmıştır. Her iki çevirinin dönemsel koşullarda farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Mütercim farkı dışında, dönemsel algının da etkili olduğu bu çeviri metinler arasındaki farklılıkların çeşitli nedenlerden ortaya çıkmaktadır. Bugün için sansür ya da otokontrol sayılan kamuoyu denetimi ya da değişen ahlak yapısı kadar önemli olan şey, tiplerin karakterlerinin de dönüşümüdür. Nefsine uyduğu için başına iş açan budala *Elif Abdal* serüveni, öğretici olmaktan çok eğlendirici bir anlatıdır. Makalede, İran ya da Türk her iki toplum için aykırı bir tipin bir anlatıda, mizahi anlatısı ele alınmakta, dönemsel olarak ahlaki bir denetimin mizahı da denetlediğine işaret edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Elif Abdal, Derviş, Mesnevi, Mizah.

Abstract

Melamet doctrine types are colorful motifs for Ottoman literary texts. The narrative of *Elif Abdal* is the story of a foolish dervish that appeared in Iranian geography in the 16th century. This narrative, written for the first time by the Iranian poet *Zuhûrî*, was translated into Turkish at the end of the 17th century and at the beginning of the 20th century with two translations. It is seen that both translations differ in periodic conditions. Apart from the translator difference, the differences between these translated texts, which are influenced by the periodic perception, arise from various reasons. What is as important as public control or the changing moral structure, which are considered to be censorship or self-control today, is the transformation of the characters that have become typified. The adventure of the fool *Elif Abdal*, who gets a job because she suits her soul, is an entertaining narrative rather than an instructive one. The article deals with the humorous narrative of a type that is contrary to both Iranian or Turkish societies in a narrative, and it is pointed out that periodically a moral control also controls humor.

Keywords: Elif Abdal, Dervish, Mesnevi, Humor.

* Prof. Dr., Kocaeli Üniveristesi Fen-Edebiyat Fakültesi, esatharmanci@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8132-2869

Zuhûrî 944 (1537) yılında Horasan'ın Türşîz şehrine bağlı Cemend köyünde doğmuş, Horasan'da iyi bir eğitim almış ve edebiyatla yakından ilgilenmiş bir şairdir. Şiire olan yeteneğini ilerletmek ve bu alanda bilgilerini arttırmak için seyahate çıkmış, yedi yıl Şîraz'da kaldığı tarihçi, şair, hattat ve müzehhip Molla Dervîş Hüseyinî-î Şîrâzî'den hat dersleri almıştır. Buradan İsfahan'a geçip kısa bir süre Safevî Hükümdarı Şah I. Abbas'ın sarayında bulunmuş, dönüşte Hindistan'a gitmiştir. Hindistan'a varınca (1572 veya 1580) Ahmednagar'a uğrar ve Nizâmşâhîler'den Sultan II. Burhân Nizâmşâh'ın (1591-1595) hizmetine girer. Saray şairlerinden Melik-i Kummî ile dostluk kurar ve orada şiirini ilerleterek Sâkinâme adlı mesnevisini yazar, Melikü's-suarâ unvanını alır. Buradan Bîcâpûr'a geçerek Âdilşâhîler'in sarayında II. İbrâhim Âdilşâh'ın hizmetine girer. Kendisi gibi hac dönüşü Bîcâpûr'a gelip saraya intisap eden Melik-i Kummî ile dostluğunu sürdürür ve kızıyla evlenir. II. İbrâhim Âdilşâh'ın sarayında iken yazdığı mensur eserlerle de tanınan Zuhûrî, 1025 (1616) yılında Dekken'de çıkan bir isyan sonucu kayınpederi Melik-i Kummî'yi kaybeder iki ay kadar sonra da 1026 (1617)'de kendisi vefat eder.

Zuhûrî, Sebki Hindî tarzında şiirler söylese de döneminin önemli şairlerinden Örfî-î Şîrâzî'nin seviyesine ulaşamamış, daha çok gazel ve mesnevi türünde başarı göstermiştir. Zuhûrî, Fars edebiyatında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sâib-i Tebrîzî, Emîr Hüsrev-i Dihlevî, Molla Câmî ve Ehlî-î Şîrâzî'nin ardından 1224 gazelle en çok gazel söyleyen şairler arasında altıncı sırada yer alır. Uzun kasidelerinin çoğunda on iki imamı ve II. İbrâhim Âdilşâh'ı övmüştür. Rubâileri ve bazı gazellerinde âşıkane ve ârifane mazmunların bulunmasından dolayı Abdülhüseyn Zerrînkûb'a göre Zuhûrî mutasavvîf şairler arasında sayılır.¹

İran edebiyatının hatırı sayılır kaleminin şöhreti Anadolu'ya da erişmiştir. Bizdeki Türkçe kayıtlar, hakkında bilgi vermese de eserleri ehil ellerde karşılık bulmuştur. Tarafımca yapılan araştırmalarda kitap ya da tez olarak Türkiye'de hakkında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye yazma kütüphanelerinde Dîvân'ı ve özellikle Sakiname'si ile yer bulan Zuhûrî'nin Anadolu'da tanındığı, elimizdeki çevirilerden ve eserlerinin istinsah tarihlerinden çağında Osmanlı münevverinden ilgi gördüğü anlaşılmaktadır.

Manzum eserleri; mesneviler hariç gazel, kaside, kıta, terakibibend ve rubâileri bir araya getirilip 10.400 beyit olarak neşredilmiş Dîvân'ı, II. Burhân Nizâmşâh adına kaleme aldığı ve nüshalara göre 4000 ile 4500 beyit arasında değişen en tanınmış eseri Sâkinâme'si, ilk yarısı Melik-i Kummî, ikinci yarısı Zuhûrî tarafından II. İbrâhim Âdilşâh adına kaleme alınmış 9000 beyitlik mesnevisi Gülzâr-ı İbrâhîm, yine Zuhûrî ile Melik-i Kummî'nin ortak bir mesnevisi Hân-ı Halîl, II. İbrâhim Âdilşâh'ın Hintçe yazdığı musiki ile ilgili mesnevinin Zuhûrî ve Melik-i Kummî tarafından Farsça'ya tercümesi olan Nevres'tir. Mensur eserleri; Gülzâr-ı İbrâhîm, Hân-ı Halîl ve Nevres adlı mesnevilere yazdığı mukaddimelerden oluşan Se Nesr, II. İbrâhim Âdilşâh tarafından inşa ettirilen pazar yerinin tasviri ve sultanın methindeki Mînâbâzâr, ve aşkı ve aşk uğruna can verenleri ele alan Rukaât, Penç Ruka ve Tebessüm-i Şühedâ adlı eserleridir.²

Zuhûrî'nin Elif Abdal adlı, ilk beyti پای تا سر زداغ عیبی / الف ابدال نام درویشی / دلش از داغ مفلسی ریش ve son beyti ریش را جدا مکن از خویش / ریش Coğrafya Fakültesi yazmaları arasında "Mustafa Con A 533" numarada kayıtlı, 25^b-30^a arasında 15 satırlı ta'lik hatlı bu eser kütüphane kataloğunda; içerisinde üç adet minyatür bulunan "Sırtı kahverengi meşin, deffeleri ebrulu kâğıt kaplı mukavva cilt. 1a'da sarı, çivit rengi mavi, turuncu renklerle müzehhep bir koltuklu nefis bir serlevha vardır. Yazı alanı mavi, turuncu ve yıldız cetvelle çevrili."³ ayrıntıları ile tavsif edilmiştir. Künyesi ve evsafı belirtilen bu eser elektronik arşivde ve kütüphanedeki yerinde bulunamamıştır.

Zuhûrî'nin Elif Abdal adlı Farsça eseri ile aynı içerikte, Türkçeye aktarılmış, Türkiye yazmaları arasında iki mesnevi bulunmaktadır. Sözü edilecek mesnevi, Türk aydınının değişik dönemlerde ilgisini çekmiş, biri 17. yüzyılın ikinci yarısındaki bir mecmuada diğeri 20. yüzyılın ilk çeyreğinde olmak üzere şimdilik bilinen iki tercümesi bulunmaktadır. Bu iki tercüme, içerik bakımından olmasa da beyit sayıları ve konuyu aktarım sırası bakımından birbirinden ayrılmaktadır.

Aşağıda metinlerini aktardığımız iki çeviriden biri olan hikâye, 155 yapraklık Nuruosmaniye Kütüphanesi 4967 numaralı şiir mecmuası içerisinde yer almaktadır. Mecmuanın 22^b-24^a yaprakları arasında yer alan "Der Hikâyet-i Elif Abdâl" başlıklı hikâye 81 beyit tutarındadır. Vecihî Çelebi tarafından tertip edilen mecmua, Nâbî ve Nazîm gibi şairlerin de şiirlerinden anlaşıldığı üzere 17. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.⁴ Elif

¹ Nuri Şimşekler (2014). Zuhûrî-î Türşîzî. Nûruddîn Muhammed Tâhir-i Türşîzî (ö. 1025/1616). DîA, c. 44, s. 505.

² Nuri Şimşekler (2014). Zuhûrî-î Türşîzî. Nûruddîn Muhammed Tâhir-i Türşîzî (ö. 1025/1616). DîA, c. 44, s. 506.

³ <http://yazmalar.tcf.ankara.edu.tr>

⁴ Nihat Öztoprak (2000). Mizahî Cinastlı Bir Risale. İlmî Araştırmalar, 10, s. 97.

Abdal tercümesinin de içinde bulunduğu bu mecmuanın ilk kısmı yüksek lisans tezi olarak çalışılmış⁵ ve aynı mecmuadaki yazma nüsha *Leyla Alptekin* tarafından da makale olarak neşredilmiştir.⁶ Eldeki, biri *Zuhûrî*'nin Farsça eserinin son beytinden de anlaşıldığı üzere her üç mesnevi de eksiksiz görüldüğü için *Nuruosmaniye Kütüphanesi*'ndeki eserde müellif ya da mütercime ait bir kayıt bulunmaması, mütercimin kaynağını göstermek istemediğini ya da kendisine hikâye metninin eriştiğini düşündürmektedir.

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4129'da kayıtlı "*Elif Abdâl Tercemesi*" Ahmed Remzi (Akyürek) tarafından *Zuhûrî* 'den yapılan tercüme hikâyedir. "Mevlânâ Dergâhı postnişini Mehmed Said Hemdem Çelebi'nin mürcidi Seyyid Süleyman Türâbî sülâlesinden gelen Kayseri Mevlevîhânesi şeyhi Süleyman Atâullah Efendi'nin oğlu" olan ve son devir mutasavvıf şairlerinden Ahmed Remzi (Akyürek), mutasavvıf kimliği yanında manzum, mensur pek çok eser vermiş, çeviriler yapmış bir yazar ve şairdir. "Ahmed Remzi Dede, divan şiiri geleneği içinde yetişmiş Mevlevî şairlerin son temsilcilerindedir. Başta Mevlevîlik olmak üzere tasavvufu ilgili pek çok risâle telif ve tercüme etmiş, ayrıca Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır."⁷

Nüshanın sonundaki "6 Mart 1921 *Yevm-i Bâzâretesi*, 8 *Zilhicce-i Şerîf* 1354 *Çâker Hazret-i Ahmed Remzî*" kayıttan ve metin içindeki *Kissadan hisse kilik-i Remzî'den / Yâdigâr oldu kadrini bil sen*(b. 96) ifadeden de anlaşıldığı üzere Ahmed Remzi tarafından 6 Mart 1921'de tercüme edilmiştir. 14 Mart 1969 tarihinde Kemal Eren'den satın alınmış, bir defter kâğıdı üzerine 4 yaprak tutarında, 18 satırlı, çift sütunlu olmak üzere rik'a hattı ile siyah kalemle yazılmış toplam 105 beyit tutarında eksiksiz metin *Zuhûrî* den tercüme edilmiştir. İlk tercümeden farklı olarak mütercimin *Zuhûrî*'nin 92 beyitlik eserini Türk diline aktardıktan sonra 13 beyitlik bir mütercim hatimesieklelediği anlaşılmaktadır.

Her iki çeviri; tema, olay örgüsü, kahramanlar ve kelime kadrosu bakımından büyük ölçüde benzerlik göstermekle birlikte, hikâyenin akışındaki farklılık, adlandırmalarda ve ibarelerdeki farklılıklar bakımından ayrılmaktadır. *Nuruosmaniye Kütüphanesi*'ndeki çevirinin Ahmed Remzi çevirisi ile bu yönü ile ayrışmasının birkaç nedeni olabilir. İlk akla gelen olasılık, on yedinci yüzyılda yapılan ilk çevirinin *Zuhûrî* menşeli olmaması, *Zuhûrî*'ye de ilham veren başka bir Farsça kaynaktan Türkçeye aktarılması olmasıdır. Daha güçlü olasılığın *Zuhûrî* den mülhem bir tercümeden ya da teliften aktarıldığı yönündedir.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yazmaları arasına kataloglanan esere erişildiğinde daha kesin yargılara varmak mümkün olacaktır. Bu makaledeki hedeflerden biri de bu iki tercüme üzerinden şairlerin tasarruflarını değerlendirebilmektir. Anlatının kurgusundan da anlaşıldığı üzere eser "abdâl" tipi üzerinden bir mizah ortaya koymak ister. Coğrafyaya ve çağa göre sosyal olaylar ve toplumun kıymetlendirdiği tip ve karakterler üzerindeki yargılar değişebilmektedir. Farsça metindeki hikâye, derviş *Elif Abdâl*'ın zaaflarından biri dolayısıyla yaşadığı bir zorlu deneyimi ele alır. Her ne kadar Ahmed Remzi çevirisi *Abdal*'ı bir Kalender derviş olarak görse de şiir mecmuasındaki metinde (b. 3, 10, 11, 13, 15) Ahmed Remzi çevirisinden farklı olarak *Elif Abdâl*'ın bir *üstâd-ı beng* oluşu ve esararın verdiği keyif haliyle şekeri dengelemek üzere helva arzusunun galip gelmesi yüzünden kepeneğini satmak durumunda kalması gibi belirgin farklılıklar söz konusudur.

Bu kayıtlardan anlaşılmaktadır ki hikâye, döneminde ilgi çekici bulunmuş ve bu kısacık kurgu müstakil bir eser olmak üzere ayrılmış, dolaşıma girmiştir. Bu mesneviyi anılır kılan ele alınan konudur. Ama bu konuyu cazip kılan ise anlatıdan çok dönemin en renkli tiplerinden olan rindliği, kalenderliği üzerine alan *Elif Abdâl* tiplemesidir. Anlatıya bugünden bakıldığında, keçeye bürünen bir dervişin kanaatkâr yaşam öyküsünde, nefesine uyduğu için pişmanlık duyduğu bir öğreti metni gibi bakılabilir.

Ahmed Remzi çevirisinin giriş kısmında *abdâl* tipinin yaklaşık iki asır önceki çeviriye göre fazlaca hırpalanması, döneminde tipin toplum nezdinde daha düşük bir karakter olarak algılandığını düşündürür. Anadolu'ya yerleşme sürecini de içine alan yaklaşık üç yüz yıllık göç sürecinde, Melamet meşrebinin gezgin, mücerred ve kendilerine göre erkânları ve suretleri bulunan ışık, torlak, cavlaki, Edhemî, kalender ve *abdâl* gibi nisbelerle anılan yadırgı dervişler görülmüş, kimi savaşlarda, kimi tekkelerde, kimi şehirlerde izler bırakmış; uhuvvet, melamet ve fütüvvetin iyi ya da kötü bayraktarlığını yapmışlardır.

Başlangıçta, gâib erenler kültürünün de etkisiyle velayeti de üzerlerinde taşıyan bu gezginlerin halk nezdinde de kamu idaresi nezdinde de büyük ölçüde manevi iktidarı söz konusuydu. Zaman zaman ortaya çıkan iddialı söylemlerle sonuçlanan siyasetli cezalara rağmen Melametli söylem İmparatorlukta kültürel iktidarını kaybetmemiştir. Söz söyleme kudreti ile ortaya çıkan ozanlık, meczup ve mecnun bir aşk ve dünyaya karşı duran sıradanlığın büyüleyici etkisi hiç sönmemiştir. Yazılı kayıtlardan, bu tiplere yönelik bir

⁵ Merve Delican (2014). *Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967'de Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'ar*, vr. 1b-80a, inceleme-tenkitli metin. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 87-91.

⁶ Leyla Alptekin (2014). Der-Hikâyet-i Elif Abdâl. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 3/4, s. 95-108.

⁷ Hasibe Mazıoğlu (1989). Ahmed Remzi Akyürek. *DİA*, C. II, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 304-305.

alerjinin başladığını özellikle on altıncı yüzyıldan itibaren duymaya başlarız. Daha çok siyasi iktidarın ve elbette devletle birlikte merkeze yerleşmeye çalışansivil ya da resmi dini yapıların belirlediği sınır çizgilerinin dışına düşmeye başlayan haller, söylemler ve davranışların bu tiplerle ilişkilendirildiğini görürüz.

Ortaya çıktıkları dönemdeki hoşgörü, kamu idaresi ile aralarındaki iki taraflı uyumla ilgili iken zamanla bu ilişkinin iki kutuplu bir mesafeye evrildiğini toplum da başından sonuna kadar izlemiş ve takip etmiştir. Metinleri ile gördüğümüz iki metin de *Elif Abdal* anlatısının bahsi anlatmaya çalışılan algı eşliğinde derlenip toparlanmasına tanıklık etmektedir. Daha tutarlı ve daha kesin yargılara varmak için *Zuhûrî*'nin ya da henüz bilmediğimiz başka bir şairin ortaya çıkacak eserleri üzerinden Anadolu dışındaki tanıklıkları beklemek de gerekmektedir. Ama kaynağı ya da öncüsü hangi metin olursa olsun hikâyenin bu görünümle aktarılmış olmasının belirgin çağrışımlarından da geri durmamak gerekmektedir.

Bu makalede, her iki anlatıyı da bu ve bugünden görülmeyen nedenlerle bir arada sunmak istedik. On yedinci yüzyıl anlatısındaki *Elif Abdal*'ın makbul sayılmayan tebadan ya da mahsurlu kullardan olduğuna dair bir şair imasından söz edemeyiz. Bu anlatıdaki maksat, renkli ve beklenmedik senaryolara yatkın eğlenceli bir tipi zavallı ve aciz bırakarak kendi akılsızlığı ile gülünç duruma düşürmek ve okuyucuyu eğlendirmektir.

Sanatçı, toplumsal hayata yön verirken bazen sosyal maskeye ihtiyaç duymadan soyтары ya da budala figürü üzerinden, komedi sayesinde insanın içindeki deliyi ya da budalayı birkaç saatliğine serbest bırakır.⁸*Abdal*, özellikle şiirde aşkın ve cezbenin çıkardığı sosyal maske ile meddah şair için değerli bir mizah ögesi olarak işlev görmüştür. Tersine dünyasında, oldukça renkli bir motif olarak metinlerde işlenmiş, sövgü, çıplaklık, bedenine zarar veriyor olması, çar-darp sureti, zil, nefir, küpe, post, teslim taşı, kaşık, teber, keşkül gibi yadırgı teçhizatı ile çağların eğreti kahramanı olmuştur.

Hikâyenin Özeti

Omuzu, göğsü, ayağı yara bere içinde, bedenine dağlar vurmuş, aç sefil, zavallı derviş *Elif Abdal*, açlıktan perişan halde, her zamanki gibi gelecek gairesinden uzak, öğünü atlatabilmek üzere güneşli bir kış günü evden çıkar. Çarşıda, cebinden çıkardığı takvimle yıldızlardan tahminle hava durumu hakkında bilgiler veren ve kışın terke edip güneşli günlerin geldiğini müjdeleyen bir adamın çevresinde bir kalabalığın toplandığını görür. Bu müjdeli sese kulak veren *Abdal*, bir süre sonra güneşin de bedenini ısıtmasıyla üzerindeki kepenegin maddi manevi ağırlığını fark eder. Derviş olanın üryan olması gerektiğini de bildiğinden kepenegi satıp parasını yemeyi düşünür. Çünkü o sırada içinde bir helva arzusu da olduğu için hiç düşünmeden kepenegi verip helva ile takas eder. Akşam olup güneş batınca hava soğumaya başlar ve elif kadar ince *Abdal* bir mescide sığınır. Fakat Allah'ın evinde eski bir hasırdan başka bürünecek bir şey yoktur. Bütün kışı, rüzgârı ve soğuğu davet eden bu Allah'ın evinde sabaha kadar tir tir titrer. Sabaha kadar mescitle, zenginlerle ve kendisi ile cebelleşip durur. Sonunda yaptığına pişman olup bir daha böyle bir hata yapmamak üzere kendine söz verir. Kendisiyle ve yaptığı ile eğlenen ve acı eleştiriyi mizahi bir dile uzun uzun anlatan Kalender *Abdal*, o müneccimin yalanına inandığı için de ayrıca kendini suçladıktan sonra gün ağarıp güneşe de sitem ederek macerasını tamamlar. *Zuhûrî* de bu kıssadan nefse uyanların hissesini hatırlatarak perdeyi kapatır.

⁸ Nilüfer Tanç (2020). *Klasik Türk Edebiyatında Mizah*. Grafiker Yayınları: Ankara, s. 44.

ELİF ABDĀL TERCÜMESİ

Milli Kütüphane Nüshası

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafif+ +--/+--+ /++-

1. Elif Abdāl adında bir derviş
Dâğ-ı iflās ile olup dil-rîş

Bende olmuştu ta‘m-ı buğrāya¹⁰
Cân verir sofrā-yı nân ü helvāya

Eli erdikde sofrā-yı emele
Şavmı bir loğma eylemişdi hele

4. Kârını nân-ı cihāna bir anbār
Dişleri taş demir demez yırtar

Omuzu göğsü baş ile ayağı
Boranı hasretiyle yare bayağı

Düşünür hâl-i hâzırı hālā
Fikrine girmez şām ile ferdā

7. Çıkdı bir kışda seyr için evden
Şanki nîsân idi havā rûşen

Ŧurdu bir mecma‘ıñ kenārında
Burc olup ma‘reke hişārında

Halkı gördü ayağı bağlanmış
Söz satan bir herife toplanmış

10. Sözlere lāf-ı hey‘et ü tencim
Koltuğundan çıkardı bir takvīm

Söylenirken hikāyetin o kişi
Müjde incisi delmek oldu işi

Didi yarın havā güzel olacak
Günlere iplik çekip tolacak

13. Dünkü ra‘dın Ŧavulu verdi şadā
Ya‘ni göç itdi gitdi cünd-i şitā

Yüz döşek olsa kar dağı yorgan
Düşme teşvîşe olma ser-gerdān

Kulağın açdı cân ile Abdāl
Kaldı sem‘inde hep bu nakl ü makāl

16. Abdāl’a etdi çün güneş te‘şir
Etdi gönlün ferağ ile tesrîr

Gördü vechinde Ŧamlıyordu ‘arāk
Dedi h‘āce şahîh diyor el-ħāk

Milli Kütüphane Nüshası Dil İçi Çevirisi

Züğürt mü züğürt Elif Abdāl
adında gönü kırık bir derviş

Buğra aşına mahkum, helva-ekmeğe
canını verecek halde

En iyi günlerinde bile bir lokma
ile oruç tutmuş

Karnı, dünyanın ekmeğini alacak anbar,
dişleri taş demir demeden kesecek halde

Başı, ayağı, göğsü ve omuzu,
boranı aşına hasretten yaralı

İşi, günü düşünmektir ancak;
akşam ve yarın düşüncesinden uzak

Kış vakti, dolaşmak için evden çıkar,
hava nisan ayı gibi açık

Bir topluluğun yanına yaklaştı
ve bir kale burcu gibi dikildi

Halk oturmuş ve etkileyici şeyler söyleyen
adamı dinliyordu

Yıldızlardan yorumlar yapmaktaydı
derken koltuğundan bir takvim çıkardı

Yorumları sırasında
bir müjdesi olduğunu söyledi.

Şöyle anlattı: “Yarın hava güzel olacak,
Güneş iplik iplik günleri ısıtacak

Dünkü gök gürültüsünün söylediğine göre
Kışın askerleri çekilmiştir.

Yüz kat yatak ve yorgan kalınlığında dahi
olsa soğuklardan yana kuşku duymayın

Abdal da can kulağı ile dinledi
ve bu yorum aklına yattı.

Güneş de etkisini göstermeye başlayınca
gönü açıldı, huzur buldu.

Terlemeye de başlayınca “üstad doğru
söylüyor” diye düşündü.

Nuruosmaniye Kütüphanesi Nüshası⁹

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafif+ +--/+--+ /++-

1. Elif Abdāl nām bir derviş
Dâğ-ı iflāsdan ser-ā-pā rîş

Başdan ayağa şāh-ı gülāsā
Gülgülü dâğ-ı hasret-i helvā

Bir gün eyyām-ı kışda ol Abdāl
Kıldı esrārı çoğca isti‘māl

4. Nemedin giydi geldi cevlane
Gezerek irdi şahn-ı meydāne

Görse kim halk pāy-der-zencir
Bir hikāyetcesine dir bir pîr

Ki size müjde gitdi faşl-ı şitā
Geldi faşl-ı bahār-ı cân-ārā

7. Dün gece kūs-ı ra‘d idende şadā
Göç idüp gitdi leşker-i sermā

Yağsa ger kar ya selc ile lihāf
Zarar itmez degül sözümde hîlāf

Güş idüp bu sözi Elif Abdāl
Kıldı bir pāre sem‘-i nakl-i makāl

10. Güneşün de harāreti urdı
Yidüğü keyfi de gelüp irdi

Neş‘e-i keyf müjde-i monlā
Gönül āyinesine virdi cilā

‘İşk idüp çār-sūya oldı revān
Seyr ile her taraf nezzāre-künān

13. Bakup ol demde deng helvāyı
Gördi üstād-ı beng helvāyı

14. Eylemiş dürlü dürlü helvālar
Zîb-i dükkānı müşterīye baqar

Elif Abdāl gördi çün helvā
Arzū itdi keyfe vire cilā

16. Ten-i ‘üryānına nazar şaldı
Māl u esbābında tehî buldı

Süz-ı iflāsdan çeküp bir āh
K‘eyledi āsūmānı āhı siyāh

⁹ Metin kurulurken; “Merve Delican (2014). Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967’de Kayıtlı Mecmū’a-i Eş’ar, vr. 1b-80a, inceleme-tenkitli metin. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniveristesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 87-91” ve “Leyla Alptekin (2014). Der-Hikāyet-i Elif Abdāl. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 3/4, s. 95-108.” çalışmalarındaki metin yayınları da değerlendirilmeye alınmış ve kimi farklı tercihleri içeren metin tesis edilmiştir.

¹⁰ “Buğrā: Selātın-i Harezmiyāndan Buğra Hānıñ ihtirā‘ eylediği bir ta‘ām adıdır. ‘Acem yahnisi, salma aş, boranı ta‘bir ounan ta‘āmdır. Buğra Hānı muharrefi demişler. (Terceme-i Bürhān’dan)”

- Meyl-i helvâda açdı ağızı dedi
‘Âkil oldur ki mâlî satdı yedi
19. Ne gerek şüfiye ‘aceb kepenek
‘Âr eder tâcdan şu kıoca felek
- Başa yüküdür hele şu yün kepenek
Her kılı belki kıyyeler çekecek
- Nefsine çok mutî‘ idi nâçâr
Kepenekle vedâ‘a verdi karar
22. Gitti helvâcı tablası öñüne
Şanki helvâ gerekdi her gününe
- Ma‘rifet bâbına başıp pâyı
Kepenekle değışdi helvâyı
- Yarın akşâmı bilmedi aşlâ
Şoğuk olmuş da bu yemiş helvâ
25. Atdı bir na‘ra oldu yola revân
Herze saçma lakırdılar güyân
- Gece bir mescide varıp girdi
Başı kerpiçde şiltesi yerdî
- Ŧaldı uykuya nefsi-i şüm ile
Ne gelir başına bî-ħaber öyle
28. Ez-kazâ göç zamânı cünd-i şitâ
Kaldı bir fırka arkada güyâ
- İndiler istirâhat etmek için
Ħağ evine ‘ibâdet etmek için
- Bakdı mescide her taraf söyle
Bir kalender yatır turur öyle
31. İbtidâ rüzgâr başdı ayak
Bâbâ da anşızın tıtuldu kulak
- Şanki gonca idi şöyle toplandı
Bir de ol anda toñdu ıslandı
- Şoğuk arslânı şaldı bir çengâl
Başına çıkdı ħâye-i Abdâl
34. Dedi yâ ħü vü şıçradı yirden
Zıpladı oynadı bakıñ birden
- El bağıladı soğukdaki bâbâ
Bir çolak tilki oldu şan güyâ
- Katılaşdı ayak bacağ berdden
Titremede ağaç dalı deme sen
37. Düşdü kalkdı taraf taraf nâçâr
Dişleriyle kazıldı hep dîvâr
- Kendi kendine söyledi şad âh
Şimdi girsem cehenneme nâğâh
- Canı helva çekince “aklı olan malını
satar yer” diye düşündü.*
- Felek bile başındaki şu başlıktan utanırken
dervişin kepeneğe mi ihtiyacı olur!*
- Bu kepenek bana yük artık. Yazın her bir
kılı dört yüz dirhem çekecek.*
- Kendine söz geçirebildi ve kepenekten
kurtulmaya karar verdi.*
- Sanki her gün helva yemiş gibi
Helvacı tablasının önüne gitti.*
- Sanki bir marifet kapısını aralamışçasına
kepenekle helvayı takas etti.*
- Helvanın etkisi ile ne akşam olduğunu
ne de havanın soğuduğunu anlamadı.*
- Naralar atarak, yerli yersiz
bağıra çağıra yürüdü.*
- Gece olunca bir mescide girdi,
Yeri şilte, kerpiçi yastık bildi.*
- Uykuya dalan bu talihsizin
bakalım başına neler gelecek.*
- Demek ki kışın ordusu göç ederken
bir bölüğü arkada kalmış olmalı*
- Şimdi de dinlenmek ve namaz kılmak
için mescide gelmiş olmalılar.*
- Baktılar ki mescitte bir kalender
yatıp durmaktadır.*
- Önce rüzgar adımını atınca
derviş bir an kulak kesildi.*
- Gül goncası gibi büzüşüverdi, soğuk
rüzgar ile iyice üşüdü.*
- Soğuk, bir arslan gibi pençesini geçirinca
abdalın hayası başına çıktı.*
- “Ya Allah” deyip yerden kalktı ve
birden zıplamaya ve oynamaya başladı.*
- Derviş, sanki bir çolak tilki gibi
soğuktan ellerini ovuşturmaya başladı.*
- Ayağı, bacağı soğuktan buz kesti,
ağaç dalından beter titriyordu.*
- Bir o yana bir bu yana düşüyor,
neredeyse dişleriyle duvarı kazıyordu.*
- Bin pişmanlıkla kendi kendine söylendi;
“Keşke cehenneme girirsem” dedi.*
- Keyf-i ser-şâr-ı rü‘yet-i helvâ
Eyledi nâ-murâdı ħayret-zâ
19. Nefs ile kıldı çok nizâ‘ ü cidâl
‘Âkıbet bulmadı ħülâşa mecâl
- Çâresiz kaldı tâ ki fikr iderek
Gördi egninde bir eski kepenek
- Didi hey ħây şimdiecek bir pîr
Şovuğun gitdüğine oldu beşir
22. Çünkü gitdi soğuk nedir bu nemed
Bu yükü kim çeker hemân be-meded
- Ħil‘at -ı ħâşş -ı Ħağ olan bedeni
Niçe bir setr ider bu peşm-i denî
- Şüfiyem ben ne merd -i ħammâlem
Terk ü tecrîd rind ü abdâlem
25. N‘eylerem böyle bir ağır nemedi
K‘olmaya bu maħalde bir mededi
- Nemed üzre virüp karar-ı vedâ‘
İtmedi bey‘de cidal ü nizâ‘
- Ħâşılı virdi pîr bâbâya
Bir karın toymasıyla helvâya
28. Yidi helvâ-yı merg-i sermâyı
Unudup aħşam ile ferdâyı
- El koyup sineye revân oldu
Cerb ü şîrin süħan-künân oldu
- Dolaşup gezdi olıcağ aħşâm
Bir yıkık mescidi idindi mağâm
31. Başmün altına koyup bir taş
‘Âlem-i ħ‘âba vardı ol kallâş
- Yatdı bî-çâre ħâfil ü bî-bâk
Ħiç bilmez ne devr ide eflâk
- Gör kazâyı ki leşker-i sermâ
Göç idüp gitdüğinde seylâsâ
34. Bir bölük kalmış imiş ol çeriden
Geldiler ol ħarâbeye geriden
- İstediler o leşker-i ħun-ħ‘âr
Kılalar Tañrınıñ önünde karar
- Tolaşup mescidi yemîn ü şimâl
Buldılar anda bir yatur abdâl
37. Didi evvel hevâ nedir ħâlün
Kulağımı ışırdı abdâlün
- Bir gerindi vü döndü bir yane
Dönerek döndü mâr-ı bî-câne

- Ne güzel bir makâm idi derken
Dili çoğdu dehende söylerken
40. Rüzgâr yüzlerine urmuşdu
Gözlerinin çerâğı tırmuşdu
- Şiddet-i berd ü bād ile nālân
İstedi ten içinde ola nihân
- Gördü varmış bir eski püskü haşîr
Ördü güyâ yel etmesin te'sîr
43. Düşünüp yorğanı didi cāndan
Bahtiyâr anda yatıp uyuyan
- Doğru sözden utanmak olmazmış
Yorğana şarılı arkaalar kızmış
- Ben gibi kimse yok müşevveş-hâl
Bir haşîr ne âteş ne de mangâl
46. Titremek cismimi zebûn etdi
Ki be-gâyet soğuklar incitdi
- İsterim bu muhîti terk ideyim
Söylerim de yine derim n'ideyim
- Söylemek istemem bürüdetimi
El ayak gösterir zarûretimi
49. Ki bu rüzgâr eserse böyle şedîd
Buz tutar belki çeşme-i hürşîd
- Derisi kurudu rebâb gibi
Yandı yelden ciğer kebâb gibi
- Dedi ey yel bu hıkd u kîn nice bir
Hâne-i Mürselü'r-Reyâh mı nedir
52. Toldu derdlerle cism ser-tâ-pâ
Bu gidişle mezârım olmaz ya
- Titreyip sızlanırdı bî-çâre
Şaçmalar söylenirdi âvâre
- Dedi ey sâhib-i 'azîz kepenek
Tutma ağızım biraz da küfr edecek
55. Baç şu karnım ki böyle şişmişdir
Bir yaban turpu ile pişmişdir
- Ne zamân oldu bir ta'am ile pür
Eski Bağdâd'ın hâlini gel şor
- Çıkdı elden şatıldı âh kepenek
Yanmadım hiç böyle şimdiye dek
58. Tatalım yokdu sîm ü zer elde
Yok mu idi bir eskice keçe de
- "Ne güzel bir yer olur şimdi" diye söylenirken dili bile donuverdi.*
- Rüzgar yüzlerine vurmuş ve gözünün çırası bile sönmüştü.*
- Soğğun ve rüzgarın şiddetiyle inliyor, ten içinde saklanmak, ölmek istiyordu.*
- Eski püskü bir hasır olduğunu fark etti, rüzgardan korunmak için üstüne aldı.*
- Yorgan aklına gelince içinden "Onda yatan şimdi ne bahtiyardır" diye düşündü.*
- "Doğru sözden utanmaya gerek yok, yorgana sarılmış, sırtı ısınmış."*
- Benim kadar durumu kötü olan yok; ne bir hasır, ne ateş ne de mangal.*
- Soğuktan iyice perişan oldum, titremekten bedenim yenik düştü.*
- Buradan kurtulmak istiyorum ama ne yapacağımı da bilemiyorum.*
- Ne kadar üşüdüğümü anlatamam, ellerim ve ayaklarım durumumu anlatıyor.*
- Rüzgar böyle güçlü esecek olursa güneşin çeşmesi bile donar.*
- Derisi rebap derisi gibi soğuktan kurudu, soğuk rüzgar canına tak etti.*
- "Ey rüzgar, bana bu kinin ve düşmanlığın nedir; burası Mürsel-i Reyah'ın evi mi" dedi.*
- Bedeni artık bütünüyle felç olmuştu ve "Böyle devam edersebeni mezara bile götüren olmaz" diye düşündü.*
- Zavallı, soğuktan titriyor, sızlanıyor ve artık hezeyanlar sayıklıyordu.*
- Bir ara şöyle dedi: "A kepenegin sahibi olan kişi, şimdi sana sövmeyip de ne yapayım."*
- Aç acına bir yaban turpu yiyince karnım iyice şişti.*
- Gerçi Eski Bağdat'ın hali gibi ne zaman yemek gördüm ki!*
- Ah o kepenegi nasıl sattım, bugüne kadar böyle bir pişmanlık hiç yaşamadım.*
- Evet, elde avuçta hiç yoktu ama eski püskü Bir keçesi de mi olmaz adamın!"*
- Öyle bir sille urdu yil yüzine
Ki görindi cihân saçar gözine
40. Oldı mağhûr-ı kahr-ı pençe-i bād
Şıçrayup yirden eyledi feryād
- Göz açup bakdı gördi almışlar
Çevresini kara kara kışlar
- Kar yağmur rüzgâr-ı şedîd
Eylemişler cihâni mürde kadîd
43. Didi kör ol münecim-i kezzâb
Ne reng itdi baña o hâne-harâb
- Eyledi bād ile bir iki cedel
Oldı âhîr şovukdan elleri şell
- Şıçrayup şâtîrâne urdu şeleng
Ten-i üryânını kılup şeleleng
46. Terk-i cân eyleyüp gözin yumdı
Der ü divârdan meded umdı
- Ahîrî'l-emr oldu bî-dermân
Hem hazân yapırağı gibi lertzân
- Ber-ıaraf köhne büriyâ gördi
Der- 'akab vardı kendini burdı
49. Yâdına geldi ol zamân kepenek
El urup başına fiğân iderek
- Didi bir ben gibi müşevveş yok
Büriyâ buldum ammâ âteş yok
- Bu hevâ baş çeküp giderse eger
Çeşme-i mihi huşk-bend eyler
52. Ne diyem hâdden aşdı derd ü
ğamum
Ne lisan ile vaşf idem elemüm
- Nefes alsam şovuk dilim dâğlar
Dilüme söz gelürse buz bağlar
- Âteşüñ harâretin yudğunaram
Eriyüp şu gibi yine doñaram
55. Ger olursam hevâya dîde-küşâ
Merdüm-i çeşümü çalar sermâ
- Bedenüm oldu rüzgâra rebâb
Cigerüm şîh-i bād kıldı kebâb
- Didi ey bād bu ne kîn yiridür
Bilürsin Mürselü'r-Riyâh evidür
58. Düşdi cânına ditreme lerre
Lerzeden geldi diline herze

- Dedi yâ Rab benim keçem ne idi
Kiş-i İsmâ'il yüzünden idi
Beni 'afv et de bir sened vereyim
Bir gece bir lutf edip olursa benim
- Vallahi benim keçem sıradan bir keçe değildi,
İsmail nebini koyununun yünündendi.*
- Allahum beni affet, bir geceliğine o keçe benim
olsun, sana söz veriyorum;*
61. Bileyim kıymetin vermeyim farazâ
Verseler de kazan tolu helvâ
Anuñ ile mezâra dek gideyim
Belki maşşer yerinde hıfz ideyim
Olsa başdan başa zemîn helvâ
Keçemi ben şatar mıyım aşlâ
- Öyle kıymetini bileceğim ki artık; bir kazan helva verseler kimseye vermem.*
- Onunla mezara kadar yaşarım, hatta belki Maşşerde bile onu saklarım.*
- Diünyalar dolusu helva verseler bile artık asla keçemi satmayacağım.*
64. Şoğuk aldı ise ayağım elim
Şakla yâ Rab iştihamı benim
Bulmadı hâşılı bu derde devâ
Şiddet-i berdden ederdı du'â
Kime sen ki zahîr iseñ yâ Rab
Maşşer eder bād ü bürüdeti hep
- Allahum soğuk elimi ayağımı belli ki benden aldı ama ne olur istahımı yitirmeyeyim.”*
- Velhasıl soğuğa bir çare bulamıyor ve soğuğun tesirine karşı duaya sığınıyordu.*
- “Allahım ancak senin yardımın ile bu soğuktan ve rüzgardan kurtulabilirim.*
67. Heves-i huldi al gönülden sen
İsterim bu gece cehennemı ben
Şağ kalırsam bu bād-ı şarşardan
Şöyle nezr eylerim muhakkak ben
Nañl-i 'işyân ola bu cism ü tenim
Sen velî ol o fikre ne derim
- Gönlümdeki cennet sevgisini al, bu gece ben ancak cehennem sıcakını isteyebilirim.*
- Çünkü bu soğuk rüzgardan kurtulursam adağım ancak bu olabilir.*
- Bedenimle bir isyankar fidan gibi görünsem de yine senin koruyuculuğuna sığınırım.*
70. Añkar-ı nâşih hânesi mefrûş
Böyle mescid olur mu ya bomboş
Kaşr-ı 'âlî-yi H'âce Peşmeddîn
Nice kalîçelerledir pür zeyn
Bir haşîr mı bu mescide lâyıñ
Müflisîñ kîsesi gibi yırtık
- En aşağı durumdaki insanların evleri bile döşeli iken mescit nasıl bu kadar boş olabilir!*
- Hoca Peşmeddîn'in görkemli kasrı ne halılarla döşeli.*
- Müflis kesesi gibi yırtık bir hasır mıdır bu mescide yaraşan!*
73. Ne güzeldir filân beğniñ oñağı
Bir hişârdır cidârları bayağı
Her gece bābını edip mesdūd
Şoğuğu hârice eder merdūd
Mescide böyle mi olur dīvār
Ki çocuklar iner biner her bār
- Nice beylerin konakları ne güzeldir; duvarları bile bir kale gibi sanki.*
- Her gece kapıyı iyice örtünce soğuk da dışarıda kalıverir.*
- Mescidin duvarı böyle mi olur; çoluk çocuk ha bire girip çıkıyor!*
76. Süpürürdüm şoğukları yekser
Eski bir süpürge olaydı eger
Gecenin gölgesi ortaya uzun
İki yüz geceden de şan efzün
Şızlayıp tıktık eyliyordu dişim
Çäre yok yâve söylemekdi işim
- Elimde bir eski süpürge bile olaydı keşke, şoğukları süpürürdüm hiç olmazsa...*
- Gece o kadar uzun geldi ki bana, sanki iki yüz gece gibiydi.*
- Soğuktan dişlerim sızlıyor, çaresiz hezeyanlar söylüyordum.*
- Ağlayup didi ey nemed virici
Dilümi kılma küfr söyleyici
Kepenek eskisin eger şatdum
Tañrımuñ evidür diyü yatdum
61. Pâdişâhum nedür bu âfetler
Böyle bād-ı hevâ ziyâfetler
Görmişem ben faķırler evi çok
Ferşden pâk böyle bir ev yok
Bağ filân h'âcenüñ sarâyını gör
Ki döşenmiş kadîfelerle yatur
64. Var durur bunda bir köhne haşîr
K'ânadur naķş-ı nâmi dâmen-gîr
Mîr -i mîrânuñ evlerin gördüm
Ne 'aceb yüksek ü haşîn buldum
Vardur bunda eski bir dīvār
Kim olurlar şabiler aña süvār
67. Beni hōd rüzgār virdi yile
O beğün fikrini sen eyle hele
Eskice bir süpürge ile girem
Ki özümde bu şovuğı süpürem
Eve lâzım diyü havâş u 'avām
Eylemiş mescide çerāğı harām
70. Dotalum puldan aķçeden yoķdur
Eskice bir nemed dañı yoķdur
Şatmışam niçe kerre ben kepenek
Çekmemişem bu cevri bu güne dek
Bu nemed idi ey Kerîm ü Celîl
Meger ez-peşm-i koç-ı İsmâ'î l
73. Oldı añvâli hayli diger-gün
Cânımı yaķdı berd-i bukâlemün
Didi yâ Rab yalana aldandum
O herîf doğrı dimişdür şandum
Başladı sūz ile münâcâta
Ağlayup girdi 'arz -ı hâcâta
76. 'Afv kıl cürmümi sen ey Settār
Bu şovuğdan vücūdumu kırtar
Yazayum hüccet ile şoñra sened
Bürde ger eyleseñ 'atâ-yı nemed
Şatmayam anı pîr bābāya
Biñ karın doymasıyla hêlvāya

79. Şu soğukdan gece bu cān ile ten
Sağ kalıp şabāha nedir ileten
Tevbeniñ āteşini yakdım
Dūzağa kendimi bıraktım
Rūh mevtiñ kapısına girdi
Tövbe hāblü'l-metini de kırdı
- Bu gecenin soğuşuna bakılırsa
sabaha ne can kalır ne beden.
Tövbeyi ateşe vermeye ve kendimi
cehenneme bırakmaya niyet ettim.
Ruhu teslim edeceğimi düşünüp
többenin de ipini kırarızdım.*
79. Tā ki cānum çıkınca bu tenden
Bir dem ayırmayam anı benden
Öliceğ kabre alayım gideyüm
Anı cānum gibi pek şaklayayım
Kendüm ile alup kıyāmetde
Saña teslim idem o sa'atde
82. Mescidiñ hālını biraz diñle
Ben gibi sen de āh edip iñle
Arama destī kāse ya bardak
Nerde kandil çerāğı yokkonacak
Bağ şu halka gerek havās ü 'avām
Eylemiş mescide çerāğı harām
- Mescidi anlatsam bana hak verirsin
sen de benim gibi dellensin.
Ne testi var, ne tabak ne de bardak
mum olsa da koyacak kandili yok.
Ne zengini ne fakiri, bir Allah'ın kulu
şu mescitten bir mumu bile esirgemiş.*
85. Hıyır u ihsān kalmamış aslā
Yokdur inşāf cihānda ey dānā
O yalancı münecim aldatdı
Elif Abdāl'ı bir pula satdı
Ağlayıp hāşil itdi sıdk-ı huşū'
Gözin açdı olunca vaqt-i tulū'
- Kimsede hayır ve hasenat kalmamış da
bu dünyada merhamet bile yok arkadaş.
O sahtekar münecim hile yaptı;
üç kuruşa Elif Abdal'ı sattı.
Ağlaya ağlaya teskin oldu,
gün doğumu ile uyandı.*
88. Güneşiñ pertevin gördü āvāre
Kendin atdı o anda dīvāre
Uzatıp dest ü pāyı bī-gāye
Başladı āfitāba şekvāye
Dün gecikdiñ sebep nedir ayā
Kırıla yazdı iplerin hālā
- Zavallıcık, güneşin ışıdığını görünce
duvara uzanıverdi.
Çaresiz, elini kaldırıp
güneşe siteme başladı:
"Dün neden bu kadar geç geldin,
yoksa iplerin mi koptu yahu!"*
91. Ey ZUHÜRİ yeter bu tevbeyle gel
Bîr-i nefsin dibinde kalma yücel
Başdan ayağa 'aybsın ammā
Kepenekden ayırma kendiñi ha
Fārīsiydi bu nazm-ı zībende
Nazm ile tercüme eyledim ben de
- Zuhürî, artık yeter, haddini bil;
nefsin çukurundan da bir kurtul!
Baştan aşağı kabahat sende elbet ama
sakın bir daha kepenegi bırakma!
Bu güzel şiirin aslı Fars dilinde idi
ben de dilime çevireyim istedim.*
94. Hāvza'dan Muştāfā Beg etdi taleb
Yād idiñ nāmını o oldı sebep
Kışşadan hisse kilik-i REMZİ'den
Yādigār oldu qadrini bil sen
Diñleyen kimse ehl-i 'ibret ise
Hissersiz kışşa yazmamış kimse
- Havzalı Mustafa Bey istedi benden.
Vesile oldu bize, burada adını analım.
Remzî bendenizin kaleminden bu kıssa,
bu yadigarın kıymeti bilinsin yeter.
Eğer ibret gözüyle bakılırsa
her kıssadan bir hisse çıkar.*
97. Bak ZUHÜRİ de eylemiş ızhār
Bir hikāyetle pek mühim esrār
Elif ol toğruluk edip hāşil
Abdāl olma işinde ey 'ākil
- Zuhürî de bir hikayeyle
ne sırlar aralamış.
Elif gibi doğru ol ama
Abdal olup kanma sakın.*

- ‘Abd-i baṭn olma kâmil ol dervîş
Eyle âtiyi dâ’mâ der-pîş
- Dervîş, aklını kullan, aldanma söze,
her zaman önüne çıkarı gözet.*
100. İtme kavlı-i münecimi taşdıķ
Hâliñi şer‘a eyle sen taṭbîķ
- Falcının sözüne bakma hele,
sen hukuka riayet eyle hep.*
- Etme her şaḥşa i‘timâd ašlâ
Şatdırır kürkü aldırır helvâ
- Her kişiye güvenme sakın,
kürkünü bir helvaya alır.*
- Kürek zamâni oraķ oraķ vakti kürek
Ne güzel meşeldir bilir her Türk
- Her Türk de bilir ki
her şey vaktinde değerlidir.*
103. Eyle şayf ü şitâ için tedbîr
Kendi ‘aķlıñla kârıñı tedvîr
- Yaza yaz gibi kışa kış gibi hazırlan,
işini de gücünü de aklınla başlar.*
- Bâ-ḥuşûş fikr et emr-i ferdâyı
Geçme ğafletle hâl-i ‘uķbâyı
- Yarın ne yapman gerektiğini gözet ama
ebedi geleceğın de geleceğini unutma.*
- Zevķ-i dünyâyâ aldanıp kalma
Kendiñi nâr-ı düzaḥa şalma
- Dünyanın keyfine kapılıp kalma,
kendini cehennem ateşine salma.*
- 8 Zilhicce-i Şerîf 1354 / 6 Mart 1921 Yevm-i Bâzâr ertesi
Çâker Hazret-i Ahmed Remzî

SONUÇ

Elif Abdal anlatısı, 16. yüzyılda İran’da dolaşan komik dervîş hikâyesi ile hemen hemen yakın çağlarda Anadolu’daki mizahın benzerliğini gösterir. Kültürel geçişkenliğin ileri safhada olduğu tarihlerde Anadolu’ya taşınan meşreplerden biri de Melamet idi. Melamet meşrebinin kültüre kazandırdığı pek çok şey yanında renkli tipoloji öne çıkar. Abdal hikâyeleri, bu denli renklenmeye de metinlerde mizah ögesi olarak ortada durur. Elif Abdal Hikâyesi, iki farklı çeviri ile aramızda dolaşmış ve bugüne gelmiştir. Makale, Farsçadan farklı zamanlarda yapıldığı anlaşılan iki çevirmen arasındaki kontrolü ya da tasarrufu da göz ardı etmeden iki metnin bir arada sunulmasını hedeflemiştir. Zamanla oluşan algı ya da bireysel tasarruflar çeviri sürecinde belirleyici olabilmektedir. Fakat ince ayrışmalar görmezden gelindiğinde ortada döneminde daha değerli bir mizahi kurgudan söz edilmelidir. Nefsine uyduğu için başına iş açan budala Elif Abdal serüveni, öğretici bir anlatı değil eğlendirici bir anlatıdır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, Leyla (2014). Der-Hikâyet-i Elif Abdâl. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 3/4, s. 95-108.
- Delican, Merve (2014). *Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967’de Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’ar. vr. 1b-80a, inceleme-tenkitli metin*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniveristesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Hikâye-i Elif Abdal. *Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi* 34 Nk 4967/13. yk. 22^b-24^a.
<http://yazmalar.dtcf.ankara.edu.tr>
- Mazıoğlu, Hasibe (1989). Ahmed Remzi Akyürek. *DİA*, C. II, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 304-305.
- Olgun, Tahir (1995). *Çilehane Mektupları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztoprak, Nihat (2000). *Mizahî Cinaslı Bir Risale*. İlmî Araştırmalar, 10, 97-106.
- Şimşekler, Nuri (2014). Zuhûri-i Türşizî. Nûruddîn Muhammed Tâhir-i Türşizî (ö. 1025/1616). *DİA*, c. 44, s. 505-506.
- Tanç, Nilüfer (2020). *Klasik Türk Edebiyatında Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
www.yazmalar.gov.tr
- Zuhûri (1921). *Elif Abdal Tercemesi*. Mütercim: (Ahmed) Remzi. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 4129, yk. 1-4.
- Zuhûri (Ö.1617). *Elif Abdal*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, “Mustafa Con A 533” Koleksiyonu, yk. 25b-30a